

Chingiz AYTMATOV

OXIRZAMON NISHONALARI

(Kassandra tamg'asi)

Suyun Qoraev tarjimasini

CHINGIZ AYTMATOVNING FALSAFIY «VAHIYLARI»

Chingiz Aytmatovning eng yaxshi asarlari allaqachon yangi jahon adabiyoti klassikasining tarkibiy qismi bo'lib qoldi. Uning kitoblari uslubi jihatidan ham, ko'tarilgan falsafiy masalalarga ko'ra ham bir-biridan farq qiladi, shu bilan birga ularning umumiy jihatlari ham bor. Shu boisdan muallifning har bir asarini oradan vaqt o'tishi bilan qayta-qayta o'qiging keladi va har gal yangi va yangi jihatlarni kashf etasan. Aytmatov asarlarining kitobxonni ayri-ayri hayajonga soladigan ta'sir kuchi jamiyatda pishib yetilgan muammolar o'rtaga tashlanishidir.

Aytmatov ijtimoiy voqea-hodisalarni kuzatish va tahlil qilishda noyob iste'dodga ega donishmand faylasuf, kishi ruhiyatining nozik torlarini cherta oladigan sehrli san'atkor.

Yozuvchining yangi falsafiy romani – «**Oxirzamon nishonalari**»ni o'qir ekansiz bu fikrning haq ekanligiga yana va yana ishonch hosil qilasiz.

Murakkab dunyoviy fojialarni buyuk qalamkashning sezgir qalbi hatto bashoratchi futurolog olimlardan ham oldin payqaydi. Roman falsafa, fantastika va so'z san'ati mahsuli o'laroq ulkan san'atkorning mushohada qudratidan dunyoga kelgandir. Qalovini topsa qor ham yonadi deganlaridek, nisbati to'g'ri tanlansa, uch tarkibiy qismdan iborat hayotiy jarayonda vaqt ham, fazo ham, inson ham yaxlit bir holatda namoyon bo'ladi.

Yozuvchi kitobxoniga badiiy tafakkurning yangi bir qirralarini ochadi, uni o'yga toldiradi va hatto idrok etish qiyin bo'lgan hodisalar girdobiga tashlaydi. Yozuvchi fantastik usuldan foydalangan bo'lsada, roman teran realistik asar sifatida qabul qilinadi. Asarning badiiy tuzilishi, hayotni tasvirlash printsiplari yozuvchining boshqa asarlaridan tubdan farq qiladi. Kitobxon romanni varaqlar ekan, odamlarning inson sha'niga nomunosib xatti-harakatlaridan nafratlanadi.

Roman voqeasi o'ta shiddatli psixologik mojarolar va to'qnashuvlar zaminiga qurilgan. Yer kurrasi axloqiy muammolar sinab ko'riladigan poligonga aylangan. Insoniyat halokat yoqasiga borib qolgan. Bu halokat tashqaridan kelgan emas, balki bani odamning xatti-harakatlari, munofiqligi, xudbinligi, axloqsizligi oqibatida yuzaga kelgandir. Dunyo bedavo dardga chalingan, agar insoniyat ijtimoiy xastaliklardan forig' bo'lmas ekan, intiqom muqarrardir. Birgina misol. Ikkiqat ayollar tekshirib ko'rilganda ayrimlarining homilalarida irsiy va boshqa og'ir kasalliklar mavjudligi aniqlansa ham sho'rlik ona shunday bolalarning dunyoga kelishidan manfaatdor ekanligini aytishgan, chunki nogiron farzandli ona kvartira, nafaqalar olishda imtiyozlarga ega bo'larkan.

Romanning mazmuni bunday. Fashizmga qarshi urush yillari sahar chog'i bir ayol endigina tug'ilgan chaqalog'ini qop-matoga o'rab bolalar uyining eshigi oldiga qor ustiga tashlab ketadi. Bolaga Andrey Kritsov deb nom qo'yishadi. Tashlandiq bola o'ta zehni bo'lib ulg'ayadi va meditsina institutini bitirib genetik olim va nihoyat akademik bo'lib yetishadi. U institutda o'qib yurganidayoq homiladorlik mo'jizasini va odamning dunyoga kelish sir-asrorlarini o'rganishga maftun bo'lib qoladi.

Kritsov o'z laboratoriyasida undirilgan embrionlardan uzoq muddatga hukm qilingan mahkuma ayollarning bachadonlarida ko'plab ikszurriyotlar, ya'ni ota-onasi ham, aka-ukalari ham, tog'a-jianlari

ham, xullas bironta qarindosh urug'i yo'q bolalar yetishtira boshlaydi. Bunday odamlarni yaratish hukmron partiyaning diqqat markazida va homiyligida amalga oshiriladi. Partiya MK kotibi Konyuxanov Kritsov bilan bo'lgan suhbatda, jumladan shunday deydi: «Gap shundaki, siz uchun bu qiziqarli laboratoriya eksperimentlari ob'ekti bo'lsa, biz uchun ikszurriyot – yangi tipdagi odam. Va bizning prognozlarimizga ko'ra, mehnatkash sinflarni eski dunyodan xalos qilish uchun uni ag'dar-to'ntar qiladigan ham xuddi ana shu ikszurriyotdir.

Ikszurriyot kelajakda eski, o'z umrini o'tagan dunyoni tub-tomiri bilan qo'porib tashlash barobarinda yangi dunyoni bunyod etajak».

Kritsovning xotini Yevgeniya erining hech kim jur'at eta olmaydigan g'ayriinsoniy kirdikorlarini sezib qoladi va jirkanch ishni tashlab uzoqlarga ketishni, farzandli bo'lishni taklif etadi. Eri bunga unamaydi. Shundan so'ng xotini butunlay ketib qoladi. Mahkumalardan biri – Runa ismli ayol professorning bu ishlaridan nafratlanib qamoq muddatiga muddat qo'shilishidan ham qo'rqmasdan olimni bu kasbkoridan voz kechishga chaqiradi va o'zini daryoga tashlab g'arq bo'ladi. Muhabbat izhor qilmoqchi bo'lgan ayolidan ham judo bo'lgach va o'z eksperimentlarining pirovard natijada nimalarga olib kelajagiga aqli yetgach, so'qqabosh Kritsov «Menga yerda joy yo'q ekan» deb kosmosga ketishga majbur bo'ladi.

U xalqaro kosmik kemandagi ilmiy stantsiyasida uch yildan ortiqroq muddatda o'zining tibbiy-biologik tadqiqotlarini davom ettiradi va o'ta mukammal asboblar yordamida ulkan kashfiyot qiladi, bu hodisani «Kassandra tamg'asi» deb ataydi (Kassandra – qadimgi yunon mifologiyasida Troya podshosining qizi, folbin). Ayrim ikkiqat ayollarning peshonalarida homiladorlikning dastlabki haftalarida ikki qosh oraligida qizil dog', ya'ni Kassandra tamg'asi paydo bo'lar ekan. Kritsov buning sababini aniqlaydi – bu bolaning taqdiri yomon kechishidan nishona ekan. Bunday hollarda homila-embriyon yorug' dunyoga kelishni xohlamaydi va o'zini yo'qotishlarini talab qiladi, sho'rpehona bo'lib, boshqalarga tashvish keltirib yashagandan ko'ra tug'ilmaslikni afzal ko'radi.

Olim kosmosdan maxsus nur yuborib, Kassandra tamg'asini kuchaytiradi: oqibatda ilgari bilinar-bilinmas bo'lgan qizil dog' kuchayib hammaga ko'rina boshlaydigan bo'ladi. Shu yo'l bilan butun yer kurrasi bo'ylab barcha ayollarning homilalari aniqlanadi. Yorug' dunyoga kelgach, urush-g'ovg'adan boshi chiqmaydigan, jamiyat peshonasiga bitgan balo – Gitler yoki Chikatilo bo'lib tug'iladigan bunday homilalardan kelgan signallarning ma'nosi taxminan mana shunday: «Erk menda bo'lsa, men tug'ilmaslikni afzal ko'rgan bo'lur edim... Bordi-yu mening xohishimga qaramasdan tug'ilishga majbur qilsalar, men taqdiri azalni qabul qilishga majburman, hamma zamonlarda odamlar xuddi shunday yo'l tutishgan... lekin men bilan vidolashishga hali kech emas va men kassandra-embriyonman, tug'ilishni xohlamayman, istamayman, istamayman...»

Kritsov kosmosda uzoq ishlab anomal hodisalar – kassandra-embriyonlarning yil sayin ortib borayotgani, yovuzlik avj olib, gunohi kabiralar ko'payib borayotganiga amin bo'lgach, ikszurriyotlarni dunyoga keltirganidan pushaymonga tushadi va nihoyat, o'zini fazoviy rohib deb e'lon qiladi va Filofey laqabini oladi. U Kassandra tamg'asi va kassandra-homilalarni aniqlash borasida qilgan buyuk kashfiyotini va insoniyatning o'zi oxirzamonni yaqinlashtirayotganini oshkor aytib, Rim papasi orqali butun bashariyatga, qo'yingki kelajak avlodlarga murojaat qiladi. Nomaning bir nusxasini orbital kompyuterdan «Tribyun» gazetasiga bosib chiqarish uchun jo'natadi.

Fazoviy rohib Filofeyning Rim papasiga yo'llagan xati romanning bosh falsafasi, kvintessentsiyasi, mag'zidir. Xat e'lon qilingach, barcha qit'alarda xalq ommasi hayajonga keladi, vahimaga tushadi, Filofeyga la'natlar o'qiydi, uni kosmosdan urib tushirishni talab qiladi, olomon amerikalik bashoratchi futurolog olimni Filofey kashfiyotlariga xayrixohlik bildirgani uchun o'ldiradi... Rohib buyuk eksperimentlarining mohiyatiga afrikaliklar ham, osiyoliklar ham, ruslar ham, amerikaliklar ham tushunib yetmagach, o'zini ochiq kosmosga uloqtirib halok bo'ladi.

Xullas, roman jahon tsivilizatsiyasining istiqbollarga, ma'naviy, birinchi galda axloqiy muammolariga e'tiborni qaratadi, jamiyatni sog'lomlashtirish yo'llarini qidirib topishga undaydi.

Tabiatda tabiiy saralanish qonuni hukmron, kuchlilar unadi, o'sadi, zaiflar nobud bo'ladi, jungli

qonuni ham shunday – kuchli kuchsizni nobud qiladi, yeydi. Yer kurrasida odamlar ko'payib ketayapti, ochlik, xilma-xil kasalliklar avj olayapti. Tavrotida «uninglar, o'singlar, o'zlarindan ko'payinglar» deyilgan bo'lsa, abort qilish ham taqiqlansa, jamiyatni sog'lomlashtirish yo'li bormi o'zi? – degan fikr kelib chiqadi.

Bugungi kunda tug'ma kasalliklarga muhtalo bo'lgan yoki ichkilikbozlik yo giyohvandlikka moyil homilalarni aniqlay oladilar. Bundan bir necha yil oldin Rossiya FA meditsina-genetika ilmiy markazining professori, odam tsitogenetikasi laboratoriyasining mudiri Nikolay Kuleshovning xodimlari 300 mingga yaqin homilador ayollarni tekshirishdan o'tkazib, og'ir tug'ma va irsiy kasalliklarga mahkum 1250 bolaning dunyoga kelishining oldini olgan. Mumkin ekan-ku!

Odamzotning bugungi aqliy takomiliga yetishi uchun necha ming yilliklar kerak bo'ldi. Ehtimol butun koinotda yakka-yagona ana shu aql o'chog'ini yo'qotish uchun esa ko'p narsa kerak emas. Insoniyatning ertangi kuni haqida hozir, shu bugun bosh qotirish kerak. Atom bombasi pultining tugmachasi ikszurriyot vasvasning qo'lga tushib qolmasin. Eng muhimi kishilar o'zlarini vasvaslik, yovuzlik, ochko'zlik, axloqsizlik, boylikka hirs qo'yish kabi nuqsonlardan tiyishlari kerak.

Kishilarning shafqatsizliklari, nafsoniyatlari, hissiyotlari, ishtahalari aql bovar qilmaydigan darajada oshib-toshib ketayotirki, asti qo'yavering.

Tropik o'lkalarning ko'rki bo'lgan sayroqi to'tiqushlarning tillaridan milliardlar uchun tayyorlangan tansiq ovqat pulga chaqilib, och-yalang'ochlarga tarqatilsa necha ming kishi o'lim changalidan qutilib qolarkin? Odam o'zidagi Azozilga hay berishi, har qanday sharoitda ham inson bo'lib qolmog'i kerak. Shundagina u inson degan ulug' nomga munosib bo'ladi. Nahotki fan-texnika va iqtisodiyotning mislsiz rivojlanishi imonsizlik, vijdotsizlik, shafqatsizlikning beqiyos avj olishiga to'g'ri mutanosib bo'lsa? Odamlar butun hokimiyatni janob dollarning qo'lga ishonib topshirib qo'yishgandan keyin boshqacha bo'lishi mumkin ham emasmikin?

Chingiz Aytmatovni ko'pdan beri qiynab kelgan va «Oxirzamon nishonalari» (Kassandra tamg'asi)da adibning bo'g'zidan olgan global muammolardan biri ekologiya – ekologik qasirg'alar, yadro sinovlari, «qora tuynuklar», «ozon teshiklari», hokazolardir. Devqomat kitlarning o'zlarini qirg'oqqa otib gala-gala bo'lib o'lim qabul qilishiga insonlarning noinsoniy xatti-harakatlari sabab ekanligi rost bo'lsa, bu oxirzamon nishonasi bo'lmay nima?

Oxirzamon tushunchasi dunyo kabi kekxa. Bibliyaning bir bo'limi Yangi ahdda (milodning birinchi asrida) oxirzamonning bo'lishi haqida bashorat qilingan. Bu tushuncha islomda ham bor. Shuning uchun Muhammad Sallolohi alayhi vassalom oxirzamon payg'ambari deyilgan.

Paleontologlar yer kurrasida bir necha bor «oxirzamon» bo'lib hayot qayta tiklanganini tan oladilar. Lekin tarix nazdida bir-ikki ming yil hech qancha muddat emas. Oxirzamon tushunchasi nisbiy tushuncha, shunday bo'lsa ham butun progressiv insoniyat, birinchi galda intellektuallar – allomayu ulamolar bu haqda shu bugun bosh qotirishlari, ezgulikning yovuzlik ustidan g'alabasi uchun kurashishlari darkor.

Asarni qayta-qayta mutolaa qilar ekanmiz, uning mohiyatiga nazar tashlab, kosmik yuksaklikka ko'tarilib ezgulik bilan yovuzlik o'rtasidagi azaliy kurashning yangi qirralarini kashf etish, insoniyatning taqdiri haqida jon kuydirib yangi asar yozish faqat Chingiz Aytmatovdek buyuk adibga nasib bo'lganiga ishonch hosil qilamiz.

Endi tarjimalar va tarjimonlar haqida

Chingiz Aytmatovning deyarli barcha asosiy asarlari o'zbek tiliga o'girilgan. Yozuvchining ko'pchilik qissalarini, hikoyalarini, "Asrga tatigulik kun" romanini Asil Rashidov, "Qiyomat" romanini Ibrohim G'afurov, "Oxirzamon nishonalari" romanini, "Chingizxonning oq buluti" qissasini, "Htar qush nolasi" rivoyatini Suyun Qoraev o'zbek tiliga tarjima qilgan va uchala tarjimada ham mutarjim asarlardagi ichki ohangni ushlashga erishgan.

Suyun Qoraev filologiya fanlari nomzodi, geografiya fanlari doktori, Hzbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi, Xalqaro Aytmatov akademiyasining akademigi. U taniqli jurnalist – 45 yildirki, O'zbekiston Jurnalistlar uyushmasining a'zosi, tajribali mutarjim va publitsist; yarim asrdan oshiq vaqt davomida ko'plab ilmiy, ijtimoiy-siyosiy kitoblarni ruschadan o'zbekchaga o'g'irgan va tahrir qilgan; tilshunoslik va terminologiyaga oid bir qancha ilmiy ishlar, maqolalar e'lon qilgan, 70-yillarda Ch.Aytmatovning «Otadan qolgan tirnoq» («Soldat o'g'li»), «Jimjiloq» hikoyalarini, «Manas otaning oq qori va ko'k muzi» nomli publitsistikasini, 1997 yilda «O'tar qush nolasi» rivoyatini o'zbekchaga tarjima qilgan; S.Qoraev Aytmatovning faoliyati va ijodi haqida, chunonchi «Oxirzamon nishonalari» romani, «Chingizxonning oq buluti» qissasi to'g'risida qator maqolalar yozgan.

1995 yilda S. Qoraev muallifning roziligi bilan «Kassandra tamg'asi»ni o'zbekchaga tarjima qilgan. Romanning «Epilog» qismi (asarning deyarli beshdan bir bo'lagi) 1995 yilda «Cho'lpon» nashriyatida «Ikszurriyot» nomi bilan 10 ming nusxada nashr etilgan. Roman tarjimasidan parchalar «Xalq so'zi», «O'zbekiston ovozi» kabi gazetalarda bosib chiqarilgan. «Chingizxonning oq buluti» qissasi S.Qoraev tarjimasida 1998-1999 yillarda «Birlik», «hamkor», «Vatan», «Qishloq hayoti», «Markaziy Osiyo madaniyati», «Inson va qonun» va boshqa gazetalarda deyarli to'laligicha e'lon qilingan. Demak ilmiy til bilan aytganda tarjima ma'lum ma'noda «ishlab chiqarishga joriy qilingan»: ozmi-ko'pmi kitobxonlar nigohidan o'tgan.

Chingiz Aytmatovning tili asardan asarga murakkablasha va qiyinlasha borganini e'tiborga olsak, yozuvchi asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilish oson kechmagan, albatta, ularda ba'zi bir kam-ko'stlar bo'lishi mumkin.

Valloh a'lam – Alloh bilguvchidir, inson esa xato qilguvchidir. Tarjimon bilan bahslashsa bo'ladi, masalan muallifning qariyb yarim sahifa keladigan jumllarini bo'lib-bo'lib tashlash mumkin edi, ayrim so'zlarni boshqacharoq tarjima qilsa bo'lardi.

Umuman mutarjim muallifning fikrini to'g'ri tushunib, kitobxonga yetkazishga harakat qilgan. «Chingizxonning oq buluti» qissasi va «Htar qush nolasi» rivoyati matnlari ravon, badiiy jihatdan yuksak saviyada tarjima qilingan.

***Odil Yoqubov,
O'zbekiston xalq yozuvchisi***

Kassandra Appolon muhabbatini rad qilgach, Appolon Kassandrani shunday duoyi bad qildiki, uning bashoratlariga hech kim ishonmay qo'ydi.

Qadimgi yunon mifologiyasidan

Ikkovidan qaysi biri hali yashab ko'rmagan bo'lsa, qaysi biri yorug' dunyoda qilinayotgan yovuz ishlardan bexabar bo'lsa, o'shanisi saodatmanddir.

Yekkesiast

B i r i n c h i b o b

Bu gal ham dastlab So'zdan boshlandi. Bir zamonlarda bo'lgani kabi. O'sha mangu Mavzudagi kabi. Keyinchalik nimaiki ro'y beribdiki, hammasi Og'izdan chiqqan so'zlar samarasi edi.

Biroq aslo kutilmagan hodisaga birinchi bor duch kelgan kishilardan ko'plari vaqti kelib memuarlarida xuddi ana shu hodisani o'z hayotimizdagi eng hayajonli voqea bo'ldi deya ko'klarga ko'tarib yozajaklarini xayollariga ham keltirmagan edilar. Buni qarangki, bu hodisa shohidlarining hammasi o'z esdaliklarini «O'sha kunda bo'lib o'tgan favqulodda voqealar detektiv romandagidek rivojlana bordi» degan siyqasi chiqqan ibora bilan boshlagan edilar.

Sirasini aytganda, xuddi shunday bo'ldi ham. «Tribyun» gazetasining xodimlari to'satdan bosh muharrirdan farmoyish oldilar – ana shu farmoyishga ko'ra, tahririyani rahbariyat joylashgan qavatida shoshilinch chaqirilgan favqulodda majlisi paytida qaerga bo'lmasin qo'ng'iroq qilish, telefonlar va fakslarga javob berish va hatto, tahririya binosiga chet kishilarni kiritish qat'iyan man qilingan edi.

Hamma narsa ana shu favqulodda majlisdan boshlandi.

Gazeta sahifalarida bunday bayonotni e'lon qilish yetti uxlab tushga kirmas! Lekin yurak yutmoq va harakat qilmoq kerak edi. Masala jiddiy edi: yo ostidan, yo ustidan. Va «Tribyun» gazetasi kurrai zaminning «nuktadoni bisoti – afkori omma darg'asi» degan nomga dog' tushurmaslik uchun jon kuydirib yelib-yugurar ekan, izzat-nafsi vasvasasidan qutula olmadi (keyinchalik muxoliflar buni «shayton vasvasasi» deb atadilar), axir solim o'ta katta edi-da – olamshumul sensatsiya. Tahririya bu materialni yakka o'zi chop etish huquqini oldi va har qanday tasodiflarga qaramasdan tavakkal qildi – insoniyat tarixidan ko'z ko'rib-quloq eshitmagan hujjatni yashin tezligida chop etishga botindi.

Xuddi o'sha paytda voqealar boshida tahririya sharhlovchilaridan biri ko'plarning xotirasiga mixlanib qolgan so'zlarni aytib soldi: «Endi bo'ldi, yigitlar, — dedi u gazeta sahifasining hali qurib ulgurmagan nusxasini qo'lga ushlab turar ekan, — tarix oti aql pakkasidan o'tib ketdi! Bu esa biz tufayli, bizning «Tribyun»imiz tufaylidir. Bu marraga hech kim yetolmaydi, undan o'ta olmaydi. Hali o'lmasak hammasini ko'ramiz, hayot ko'rsatadi. Bularning bari nima bilan tugar ekan? Ko'ramiz! – U boshini chayqab, ma'nodor qo'shib qo'ydi: — Ammo lekin, hamkasblar, kechirasizlar, ogohlantirib qo'ymoqchiman, endi har kim o'zi haqida o'ylasin – bir soatdan keyin nima bo'ladi u yog'ini xudo biladi».

Ochig'ini aytganda, xavf oyoq ostida deganday, hadiksirashga asos bor edi. O'sha kuni tahririyadagi kayfiyat soat sayin o'zgarib turdi, bir qarasangiz hammaning qo'ltig'idan tarvuzi tushib, bosh muharrirdan tortib jurnalistika fakultetidan kelib shu yerda bo'lajak reportajlarning sir-asrorini o'rganib yurgan shogirdlargacha – Hamma-hammasi eshiklarni yopib olib, hatto bir-birlari bilan gaplashishdan ham o'zlarini tiyib bosh ko'tarmasdan ishlashar, bir qarasangiz, aksincha, quloqni qomatga keltiradigan shov-shuv, qiy-chuv ko'tarilar, hamma izg'ib, yo'laklar va xonalarni boshlariga ko'targanacha shovqin-suron og'ushida bir-birlariga hayajonli nigoh tashlar edilar. Biroq xuddi shu paytda boshqa bir hodisa to'g'risida ham o'ylash joiz edi – quturgan olomon bosib kelib qolsa-yu eshik-derazalarni g'ovlar bilan to'sish ehtiyoji paydo bo'lsa-chi; bunday xavf shak-shubhasiz edi – shiddat ila yopirilgan odamlar toshqinining qahr-g'azab bilan hujumga o'tishi hech gap emas edi. (Bunday toshqinni hech qanday politsiya ham to'xtata olmagan bo'lur edi) – Olomon deraza-oynalarni

chilparchin qilib, telefonlarni yerga urib pachoqlab tashlasa, mebel va orgtexnikani buzib-qiyratishsa, janjal desa o'zini tomdan tashlaydigan telexodimlarning ob'ektivlari oldida nari-berisi bir soat ichida butun dunyoning tinchini buzib, odam bolasini chindan ham Xudoning o'zi bilan yoqalashtirib qo'yishga jur'at etgan gazetchilarning giribonidan tutib olishsa, qo'lingizdan nima ham kelardi...

Hozircha esa hech narsadan bexabar, kemaday pishqirgan olomon Amerikaning azim shahri ko'chalari bo'ylab har doimgiday suzib borar, oynadan libos kiygan osmon o'par binolar oldida odamlar daryosi tinmay oqar, ularning yonginasida esa yaltiroq avtomashinalar shodalari uzluksiz jilib borar, tepada bo'lsa bahaybat ninachilar yanglig' vertolyotlar tinim bilmas edi. Lekin hali hech kim dahshatga tushmagan edi, dunyoning ilgari hech qanday shubha tug'dirmagan sirlariga kufrona tumshuq suqqan isyonkor gazetani qo'llarida silkitib shahar maydonida baqirib-chaqirmayotgan edi. Hali hech kim barchani oyoqqa turg'izib asfalasofilin sari yetaklash uchun g'alamiskorona xitoblar bilan chiqmagan edi.

«Tribyun» raqobatdan cho'chib oshiqayotgan edi. Bir zumda qaytadan sahifalangan gazetaning bu soni aqalli yarim soat kechiksa bormi, kosmosdan kelgan bu materialni dunyoning xohlagan burchagidagi o'zga bir gazeta boshiga har qanday kulfat tushsa ham bosib chiqargan bo'lur edi. «Tribyun» o'zining shu qilmishi dastidan to'fon boshlanib butun yer yuzidagi barcha tirik mavjudotlarni suv olib ketganda ham, hech kimga va hech qaerga hech qanday gazeta kerak bo'lmay qolgan taqdirda ham bu imkonni qo'ldan boy berishga rozi bo'lmas edi...

Nuh to'fonining obi ombori, kelajakda ham muqarribu muqarrar jahon to'foni mavjlarini o'zida jam qila oladigan okean esa, o'sha kuni qit'alar orasida bor qudrati ila chayqalib, o'zining butun tinib-tinchimas jismi bilan yer kurrasini sezilar-sezilmas tebratar, bahaybat oqimlar bilan o'ynashar, o'z-o'zidan hayajonlanib va ko'z ochib yumguncha o'rkach-o'rkach to'lqinlar ko'tarib ummongagina xos bepoyon kenglikda milt-milt yog'dular o'yinini namoyish qilar edi.

Futurolog magmaday qaynab turgan ummonga tepadan nazar tashlar, Atlantika okeani ustidan uchib o'tayotgan avialaynning darchalaridan bepoyon okeanni zavq bilan tomosha qilib borar edi. Quyosh har qachongiday charaqlab turibdi. Nima uchundir manzara uni maftun qilib qo'ydi, holbuki bu safar ham hech qanday hayrotomuz voqea sodir bo'lmagan edi — Har galgiday, yuzlarcha aviayo'lovchilar uchun hatto zerikarli bir manzara — pastda okean, suv, to'lqinlar, bo'm-bo'sh ufq hukmron edi. U bo'lsa inson ko'zining cheksiz dunyoviy kengliklarni ko'ra oladigan qanday g'aroyib bir mitti mo'jizaga aylanganligi haqida o'ylardi. Bu tasodifiy emas edi. Hech narsa, hatto bulutlar bilan bellashadigan yuksakparvoz tog' burguti ham bunchalik gir atrofni birvarakayiga ko'zdan kechira olmaydi. Ha, texnika yutuqlari tufayli inson hayotga moslashishning olamshumul yangi-yangi imkoniyatlariga ega bo'ldi va Allohning qudrati bilan mengzagulik kuchga erishdi. Axir, Xudogina nozohiriy yuksaklikda dunyo uzra ko'z ilg'ag'isiz quyun kabi parvoz qilar ekan, butun Yer kurrasini birato'la ko'zdan kechira olish imkoniyatiga egadir. Bir maromda gurillab uchib ketayotgan samolyot shovqini ostida futurolog ana shular haqida o'ylar edi. Hzliging bilan xoli qolish naqadar yaxshi fursat... U muz solingan katta qadahdagi oltinlanib turgan viskidan shirakayf bo'lib, qonining yoqimli jo'shishiga monelik qilmas, aksincha, kamdan-kam uchraydigan his — o'z erki o'zidalik kayfiyatini ko'proq saqlab qolishni xohlardi. Buning ustiga yon-veridagi o'rindiqlar bo'm-bo'sh — uni suhbatga tortib, alahsitadigan qo'shnilar o'z o'rinlarida emas edilar; buni ham siyrak uchraydigan omad desa bo'lardi.

Futurolog Yevropaga qilgan navbatdagi safaridan qaytib kelmoqda edi. Yana xalqaro konferentsiya, daholar anjumani, yana uzundan-uzoq munozaralar, ana shu daydi allomalarning turmush tarziga aylangan tortishuvlar, fikrlar va bashoratlar to'qnashuvida bir-biriga ulanib ketadigan bahslar. Bu safar ham dunyo tsivilizatsiyasining istiqbollari haqida, yakka qutbli taraqqiyotning xavfliligi to'g'risida va shu kabi har doim ham dolzarb bo'lib kelgan muammolar xususida so'z bordiki, Garvard dorilfununi allomasining butun umri ana shu muammolarning mag'zini chaqishga sarflangan desa bo'ladi. Olim yillar o'ta bashorat ilmini tobora ko'proq egallagani sari unga bu yo'ldagi barcha harakatlari behuda ketganday sezilar edi. Ba'zida o'ylab qolasan kishi — Har doim taqdiridan oldinroq

odim tashlash, hayotning mazmun-mundarijasini fahmlab olish ilinjida mashaqqatlar chekish, ya'ni bugun ham, ertaga ham, ming yildan keyin ham hech qachon hech kimga yuz ko'rsatmaydigan o'sha abadiy muammo ketidan sarson-sargardon yelib-yugurish joningga tegib ketadi. Biroq kelajak haqidagi ana shu fikrlar to'qnashuvidan bosh tortib ko'r-chi, o'zingni o'zing kemirib yemasang, umidsizlanish kasaliga muhtalo bo'lmasang, endigina ufqda qorayib ko'ringan narsaning sir-asrorini bilib olish havasi paydo bo'lmasa, men kafil. Biz kelajakning qiyofasini aniq tasavvur qila olmasak, butun intilishlarimiz samarasiz bo'lib qolaveradi. Lekin ba'zan juda qiyin bo'ladi – o'zingni ilmda tepsa tebranmaslikka, «bellashuv ustida» mavqe saqlashga chaqirib, tarix g'ildiragi qaerga, qaysi jarlikka tushib ketishi mumkinligini xolislanillo bashorat qilish, oldindan aytib berishning o'zi bo'lmaydi, to'g'risini aytganda, bu g'ildirak ham emas, ehtimol, umuman aylanishga qodir bo'lmagan, puchaygan, qandaydir qattiq zarbadan kegalari otilib ketgan velosiped gardishidir, — fanda harakatning ana shu shaklining aniq bir ta'rifi yo'q. Taxminiylik, xomakilik, tantanavorlik – «qo'ng'iroqxona» futurologiyasining hamishalik alomatlaridir, shunga qaramasdan u hamma narsani ta'birlab, oldindan aytib berishga qo'l uradi. O'lguday yuksak, lekin shaloq «qo'ng'iroqxona»dan turib qilingan ba'zi bir bashoratlardan yomg'irli qora bulutdan qochganday uzoqlashgning kelardi, o'z bashoratlaringdan, tarix g'ildiragining mash'um aylanma harakatlarini seza boshlaganingdan va eng avvalo, o'tirsa ham, tursa ham faqat hokimiyat deya ochiqdan-ochiq surbetlik yo'lini tutib, eski yovuzlik o'rniga yangisini tug'dirayotgan asov kuchlarning bostirib kelayotganidan yuraging orqaga tortib ketadi, chunki har qanday hokimiyat o'z maqsadlari xususida nimaiki demasin, uning qon tomirida amr-farmon oqadi. Haqiqat va benazir ideal ishtiyoqmandlarining orzu-istaklariga qarshi o'laroq futurologiya bu borada kishi qalbi uchun jon qiynog'i va azob-uqubatdan boshqa narsa emas edi. Shu bilan bir vaqtda so'zlashishni ham eplay olmagan o'sha ibtidoiy odamlarning o'zlarining azaliy mashqlaridan – kelajakni oldindan aytib berishdan voz kechishi qiyin bo'lgani kabi, tamomila beg'araz, shu kasbdan – behalovat insoniyatning faraziy taraqqiyot yo'llarini xaloskorlik niyatida bo'lsa ham oldindan aytib berishdan bo'yin tovlash futurolog uchun o'zidan voz kechish, o'zlikdan voz kechish qadar qiyin edi. Ta'magirlik bosh a'mol bo'lgan hozirgi jamiyatda bashoratchilarning martabali bo'lishi oson ish emas. Ha, shon-shuhratlarga to'la antik dunyoda Delfa shahrining sohibkaromat ayollari halokatni ham, zafarlarni ham xudolar nomidan barvaqt xabar qilishar edi. Lekin u zamonlar o'tdi ketdi. XX asrda bo'lsa sohibbashoratlarga masxaraomuz munosabatda bo'ladilar, attang!

Biroq bunisi ham u qadar qo'rqqinchli emas. Futurolog va uning hamkasblari o'z doiralarida, o'zlarining kasbiy manfaatlari bilan yashar edilar. Chunonchi, uning Yevropaga hozirgi safari simpozium bilangina emas, balki Frankfurt-Mayn shahrida chop etilgan yangi kitobining taqdimoti bilan ham bog'liq edi. Kimdir qabul marosimida shu munosabat bilan nemischa «mayn» so'ziga yangi ma'no berib hazil mutoyiba bilan dedi: Mayn daryosi bo'yidagi buyuk shahar, «Mayne Xerausforderung» («Mening o'zimga qarshi da'vatim») degan buyuk kitobni bosib chiqardi, bu kitobdagi fikrlarni muallifdan boshqa hech kim inkor eta olmasa kerak. O'sha kitobda muallif so'lchilikdan yopishqoq chakamug'dan qochganday qochgan. Bu esa muallifning o'z-o'ziga, to'g'rirog'i yoshlikdagi mashqlariga qarshi chiqishi edi. Asrimizdagi ekstremistik kasalligiga barham berishni o'zidan boshlashga to'g'ri keldi.

Kitob taqdimoti tugagandan so'ng u matbuot konferentsiyasi o'tkazdi, dastxatlar berdi, so'ngra Reyn daryosi bo'ylab uzoq safar qilindi, o'sha yerda sayyohlik kemasida u «Shpigel» gazetasiga intervyu berdi. Futurologiyaning keksayib borayotgan pirlaridan birini Reyn daryosi sohilida sekin suzib ketayotgan qoyalar oldida suratga tushirishdi. Va yana hazil-mutoyiba qilishdi: qadimiy qoyalar futurologning tashqi qiyofasiga juda o'xshab ketadi, uning o'zi esa keksa qoya kabi ulug'vor deyishdi. U ham hazilga hazil bilan javob berdi: intervyuga ham «Keksa qoyaning mulohazalari» deb sarlavha qo'ysak-chi? Va keksa qoya tilga kirdi. Xilma-xil savollar berildi. Fanda va umuman hayotda o'zi bilan o'zi kurashish degani nima? Bu o'z tajribasi va e'tiqodlarini taftish qilish emasmikin? Pirimiz nima deyдилar: pessimizm – Har doim hayotning peshanada yozilganiday yakunlanishi emasmiki? U futurologiyadagi avanturyizm to'g'risida nima deydi? Va nihoyat, u o'zini yaxshi sezyaptimi? Unga

o'sha Reyn vinosi yoqadimi?! Mana bunisi juda soz! Amerikaliklar har doim shunday. Ayniqsa, nemislardan chiqqan amerikaliklar shunday!

Mana endi shiddatli matchdan so'ng hamma tashvishlarni bir chekkaga yig'ishtirib qo'yib tezroq charchog'ini yozish uchun kiyimxonaga shoshilgan sportchi kabi, Robert Bork samolyotda sal bo'lsa ham alahsishga, doimo miyasida g'ujg'on o'ynagan narsalar haqida o'ylamaslikka harakat qilardi. Lekin o'ylamaslik mumkin emas edi. U yangi monografiya haqida xayol surib ketdi. Ehtimol, bu yakuniy kitob bo'lar. O'zining hech ham bitmaydigan ishini bitirishi, shoh asarini yozib tugatishi kerak edi. Nasib etsa, albatta. Agar ko'p yillik tadqiqotlar asosida yangi ilmiy bashoratlar ostonasiga ko'z yugurtira olinsa, Robert Borkning fikriga qaraganda, hozirgi insoniyat butunlay yangi muammolarga duch keladi, bordi-yu birdan quyosh sovib qolsa, yoki aksincha, yanada qizib ketsa bormi, hamma joyda hammaning boshiga mislsiz ko'rgiliklar, intiqomlar tushgani kabi, insoniyatni ko'z ko'rib, quloq eshitmagan sinovlar kutadi. Insoniyat ana shu yangi muammolar mag'zini chaqar ekan, o'zining fojeiy halokatini anglab yetishigina kifoya qilmaydi. Balki, eng muhimi – bu tuyg'u omon qolishning yangi usullarini qidirib topish va taraqqiyotning yangi yo'llari hamda shakllarini aniqlashga turtki bo'lmog'i darkor, bu esa, o'z navbatida, yangicha hayot tarziga, yangicha tafakkur qilishga olib kelmog'i lozim. Ana shular haqida yozish, bo'lajak taraqqiyotning yo'lini aytib berish – uning, Robert Brokning oxirgi «Shoh asari» bo'lmog'i kerak edi. Uddalay olarmikan? Vazifa o'ta ulkan... Vaqt esa tutqich bermaydi...

Bepoyon okean samolyot qanoti tagida hamon chayqalmoqda, to'lqinlar o'yini yog'du sochmoqda edi. Quyosh, tubsiz ochiq osmon, kenglik, shiddatli parvoz — Hammasi okean ustida harakatsiz qotib qolganday... Bir yarim soatlardan keyin qit'aning qirg'oqlari ko'rina boshlashi kerak, va shunda cheksiz osmonda samoviy parvoz tugaydi va yana olag'ovur aeroportda birinchi qadamdan boshlaboq u odamlar oqimiga sho'ng'ib ketadi.

hozircha parvoz davom etmoqda, yo'lda esa, futurologni nogahoniy va favqulodda voqea kutmoqda edi.

U shunchaki havaskor fotograf edi. Shunga qaramasdan hech qachon fotoapparatini qo'lidan qo'ymas va ko'ngliga yoqqan har qanday narsani surishtirmay-netmay suratga olaverar edi. Xususan, osmonni suratga tushirish desa o'zini tomdan tashlar edi. Uyni to'ldirib yuborgan uch pulga qimmat suratlar ayniqsa xotini Jessining joniga tekkan edi. Jahli chiqqan kezlari u erini fotoaxlatchi deb haqoratlar va bir kuni suratlardan yaxshigina gulxan yoqaman deb po'pisa ham qilib qo'yar edi; lekin bu gaplar uni sevimli ishidan sovuta olmas edi. Bu safar ham biror durustroq manzarani suratga olib, ufqda erkin o'ynab yurgan bir jimjimador bulut rasmi bilan o'z kolleksiyasini to'ldirish niyatida yaxshi ob-havoni kutayotgan boladay oynaga yopishib fotoapparatni tayyorlay boshladi. Afsuski, arziydigan hech narsa ko'rinmaydi – osmonning hamma joyi musaffo edi, faqat juda pastda bir necha daydi bulutlar sang'ib yurar edi.

Shu on samolyot qiyshayib burila boshlagan edi, u birdan okeanda suzib ketayotgan bir to'da kitlarni ko'rib qoldi. U kitlar shu qadar aniq ko'rindiki, har bir kitning qanday suzib ketayotgani, bor gavdasi besh qo'lday namoyon bo'ldi, u hayratdan bir entikib tushdi. Axir uning tushiga tez-tez kitlar kirib turardi-da! ha, u cheksiz ummonda suzib yurgan kitlarni tushlarida ko'rib turar, kitlar uni go'yo hamkorlikka chorlar edi. Mana endi ularni o'ngida ko'rib turibdi. Favqulodda manzara! Kitlar osmonda uchib ketayotgan turnalar kabi o'tkir uchburchak hosil qilib suzib borishar edi. Yigirmatalar chamasi kit. Samolyot tekis ucha boshladi, lekin pastda kitlar hamon suzib ketayotgan edi. Kitlar to'lqinlarni yorib o'tib, boshlari uzra favvoralar otib, bir qarasang okean qa'riga sho'ng'ib ketar va yana tog'day tanasi bilan suv yuzasiga suzib chiqardi. Kitlarning mana bunday bir maromda va bir tekisda harakat qilishlari go'yo butun bir komanda o'yinchilari biron-bir o'yin qoidasiga qat'iy amal qilayotganday tasavvur qoldirardi kishida.

Robert Bork kitlar galasining bunday kuch-qudrati va san'atiga mahliyo bo'lib butun borliqni unutilib qo'ydi, birdan o'zi ham devsiyat kitlarning ana shu benazir poygasiga qo'shilib, o'zini kit-odam deb o'ylab, ummonda suzib ketayotganday, baland tepalikda yoqqan jala suvi yelkasidan yaltirab oqib tushayotganday tasavvur qildi. U mavj urayotgan okeanda suzib borar ekan, birdan bundan buyon bir

umr kitlar bilan birga bo'lishini qandaydir g'ayrushuriy his bilan tushundi, uning qalbida ana shu uchrashuvning botiniy tub mohiyati namoyon bo'ldi: kitlarning taqdiri uning taqdiriga aylanadi, uning yozmishi kitlar yozmishi bo'lib qoladi...

Demakki, uning tushiga kitlarning kirishi tasodifiy emas ekan-da? Mutlaqo. Lekin kech kirganda ular qayoqqa oshiqib ketishmoqda edi? Kitlar uni qayoqqa, qanday maqsad bilan chorlamoqda? U ana shunday uzoq masofadan biron narsa chiqishiga to'la ishonmasa ham fotoapparatning tugmasini bosdi.

Darhol uyiga qo'ng'iroq qilish uchun o'rindiqdagi aviatelefon dastagini qo'lga oldi. Telefon tablosida bankning hisob nomerini, shahar kodini, uy telefonining nomerini tez terib bo'lgach, qandaydir raqamda yanglishib ketdi shekilli, nomerlarni qaytadan terdi. U o'zi ko'rib turgan narsalarini xotiniga gapirib bermoqchi edi. Ba'zan shunday bo'ladiki, odam vujudini larzaga solgan narsasini birovga gapirib bermasa yuragi tars yorilib ketadiganday tuyuladi. «Xo'sh, Jessi nega endi telefonni olmayapti?! Qaerda bo'ldi ekan? Ehtimol, uydan chiqib ketgandir? Yoki meni kutib olish uchun yo'lga chiqdimikin? hali erta-ku?! Mashinaga qo'ng'iroq qilay-chi?!» O'zi ko'rgan kitlar haqida boshqa birovga emas, faqat xotiniga gapirib berishga oshiqayotgan edi, go'yo uyga kelgandan so'ng aytib bersa bo'lmaydiganday. Yaqin do'stlarining futurolog ustidan «u tushida ham xotiniga sodiq» deb kulishlari bejiz emas edi.

Okeanda endi kitlar ko'rinmay qolgan, g'oyib bo'lishgan edi.

– Jessi! — deb qichqirdi u telefonda xotining ovozini eshitgach. — Tushimga kitlar kiripti deganim esingdami?!

– Esimda, xo'sh nima edi? Senga nima bo'ldi? Qaerdasan o'zi?

– Men hozirgina kitlarni ko'rdim! Okeanda kitlarga duch keldim! Bilasanmi, bu... bu qandaydir afsonaviy manzara edi, men bunaqasini hayotimda hech ham ko'rgan emasman... Bu...

– To'xta, to'xta, nega buncha hovliqasan? Marhamat qilib, o'zingni bos... Keyin, uyda gapirib berarsan. Kitlaringni qo'y!... Bu yerda bizda shunday voqealar bo'lyaptiki, senga nima deyishimni ham bilmayman! hamma hayajonda. Hamma «Tribyun»ni o'qimoqda. Sizlarning salonda bugungi gazetalar bormi? Aytganday, qaerdan ham bo'lsin. Sizlar samolyotda ekanligingizda bu yerda shunday g'aroyib voqealar sodir bo'layaptiki! Bu «Tribyun» gazetasining shoshilinch maxsus soni, bu haqda hozirgina radio va televidenie orqali e'lon qilishdi... Hamma bosh ko'tarmasdan o'qiyapti...

– Nima ekan o'zi? Siyosiy sensatsiyami?

– Yo'g'-e... Siyosiy sensatsiya bo'lsa koshkiydi. Senga qanday tushuntirishni ham bilmayman. O'zim hali o'qib tugatganim yo'q. Bu — butunlay boshqa narsa.

– Har holda nima haqida so'z boradi? Nima o'zi?

– Samoviy rohibning Rim papasiga xati! Umuman olganda uning hammaga, butun insoniyatga maktubi, murojaati...

– Nima-nima? Samoviy rohib degani kim ekan? Shoshma, iltimos. Samoviy rohiblar tayyorlanadigan mahkama bormi o'zi?

– Men bir narsa deya olmayman. Bu juda katta mavzu. Hamma o'qiyapti?

– Bu maktub nima haqida o'zi? Uning mazmunini aytib ber. Ikki og'iz so'z bilan tushuntir.

– O'sha samoviy rohibning gaplariga qaraganda u buyuk ilmiy kashfiyot qilgan emish. Endilikda kishilarning dunyoga kelishlarini, tug'ilish-tug'ilmasliklarini odamlarning o'zlari hal qilar emish.

– Nimalar deyapsan o'zi, Jessi?! — Futurolog dovdirab qoldi. — Hech narsaga tushunmayapman. Qandaydir alahlash bo'lsa kerak. Shunaqa deb bo'ladimi? Unda Xudo qaerda qoladi?

– Bilmayman. Ehtimol bu Xudoning amri bilan bo'layotgandir.

– Ana xalos! Nimalar deb valdirayapsan o'zi?! Nima deyayotganingni o'zing bilasanmi? U yoqda nimalar bo'layapti o'zi?

– Kelganingdan keyin o'qib olasan. Hamma bir-biriga qo'ng'iroq qilayapti. Hamma sarosimaga tushib qolgan, ko'plar shu qadar g'azabga minganki, «Tribyun»ni yer bilan yakson qilishga tayyor. Do'stlaring shu topda sening fikring kerak bo'p qoldi deyishayapti. Bu ishlarning mag'zini chaqish,

undan keyin nima bo'lishini aytib berish kerak ekan...

- O'sha samoviy rohib kim ekan o'zi? Orbitada aqldan ozib qolgan astronomtlardan biridir-da?
- Ha, o'sha vataniga qaytishdan voz kechgan kosmonavt ekan, esingdami — kosmik ilmiy stantsiya ekipaji a'zolaridan birining Yerga qaytishdan bosh tortganligi haqida matbuotda xabar berilgan edi.
- Esimda bo'lganda qanday. Uning rus ekanligi, amerikalik va yapon astronomtlari bilan uchganligi haqida yozishgan edi. Lekin oti esimda yo`q.
- Xatda o'zini rohib Filofey deb atagan.
- Filofey? Bu uning haqiqiy ismi ekanmi?
- Bilmayman.
- Bu o'rischa ism. Hozir o'rislardan hamma narsani kutsa bo'ladi. Ular o'z umrlarida nimalarnigina ko'rmagan deysiz... Demak, darvish samoviy hujraga kirib olib, u yerdan turib g'oyalar yubormoqda. Bunisi yangilik!..

I k k i n c h i b o b **RIM PAPASIGA!**

hazratim! Koinotning o'ta yiroq nuqtalaridan — yer atrofi orbitasidan, mana uchinchi yildirki kosmik ilmiy-tadqiqot stantsiyasida ishlab turgan ekspeditsiyadan sizni bezovta qilganim uchun kechirim so'rashdan oldin fikran qarshingizda tiz cho'kaman va qo'lingizni astoydil o'paman. Osiy bandani kechirasiz va mumkin bo'lsa, mening so'zlarimga quloq ossangiz — gap shundaki, mening amaliy chiqargan xulosalarim va ehtimolki, Tangri taoloning irodasi va amri ila o'z boshimda sinab ko'rgan g'oyalar va bunday qaraganda tamomila tuturuqsizday, hatto axloqiy-tarixiy tajriba nuqtai nazaridan zararliday tuyulishi mumkin. Aks holda, hazratim, men Sizni bezovta qilmagan bo'lur edim, mening Sizga murojaat etishim gunohi kabira ekanligini juda yaxshi tushunaman. Biroq ishonamanki, murojaatimning boisi maktubim mazmunidan anglashiladi.

Shunday qilib, gapni masalaning mohiyatidan boshlayman. Taqdir taqozosi ila kaminai kamtaringa endigina dunyoga kelayotgan ruhning ilgarilari noma'lum bo'lgan xususiyati — inson embrionining refleksiyesi (ruhiy holati)ni o'rganish nasib bo'ldi, refleksiyaning kashf qilinishi va uning mavjud ekanligini anglab yetish, g'oyat ehtimolki, yaratgan qudratining sir-asrorlarini yaxshiroq bilib olishimizga imkon beradi. Men shu vaqtga qadar inson nigohidan yashiringan ana shu refleksiyaning eksperimentlar yo'li bilan aniqlashga muvaffaq bo'ldim va buni men inson zoti evolyutsiyasini takomillashtirish yo'lida yangi bir imkoniyat deb bilaman.

Va shuning uchun, hazratim, mening so'zlarimga quloq osishingizni o'tinib so'rayman.

Takror aytaman, men juda katta kashfiyot qildim, bu kashfiyotning oqibatlarini, shubhasizki, insoniyatning bundan keyingi hayotiga ta'sir etajak. Men o'z haqimda shunday deyishga majburman, chunki boshqa biron kishi men erishgan yutuqqa baho berishga hozircha qodir emas, negaki mislsiz kashfiyotlarimning tabiati haqida hech kim tasavvurga ega emas.

Men shunga amin bo'ldimki, inson homilasi ona qornidagi rivojining birinchi haftalarida o'zining kelajak hayoti qanday kechishini ichki his bilan sezish va taqdiri azalga o'z munosabatini bildirish imkoniyatiga ega bo'lar ekan. Agar embrionning qismati kelajak hayotda yomon kechadigan bo'lsa, homila o'zining yorug' dunyoga kelishiga qarshilik qilar ekan.

Men embrionda shunday signal-nishon topdimki, embrion tug'ilishga salbiy munosabatda bo'lsa o'zidan nishon, ya'ni signal beradi. Bu signal tug'ilishni xohlamaydigan bolaga homilador ayolning peshonasida kichkinagina rangli dog' shaklida ko'rinadi. Men bu dog'ni Cassandra tamg'asi deb, ko'ngilsiz signallar berib turadigan homilani kassandra-embrion deb atadim.

hayratlanarlisi shundaki, odam embrioni homilador-likning dastlabki haftalaridagina taqdiri azalga o'z munosabatini bildirish va falokatdan xabar berish qobiliyatiga ega ekan. Shundan so'ng bu qobiliyat so'nadi, sababki, pusht asta-sekin taqdirga tan beradi.

Kassandra-embrionning kelajak hayotdan noroziligi insoniyat hayotining butun tarixi davomida

nishon berib kelgan, albatta. Lekin ba'zi bir homilador ayollarning peshonasidagi rangli dog'ga hech kim ahamiyat bergan emas va hozir ham e'tibor berishmaydi. Men bunday dog'ning ahamiyatini aniqlash barobarinda, uning sezilarliroq, aniqroq namoyon bo'lish usulini topdim. Buning uchun nurlantirish seanslari o'tkazaman, Yerga osmondan turib zondaj-nurlar jo'nataman. Orbital moduldan yo'naltirilgan bu nurlar ona qornidagi kassandra-embriinning impulslerini kuchaytirib beradi. Natijada ilgari odamlar husnbuzar deb o'ylashgan kichkinagina rangli dog' fazodan yo'naltirilgan nurlar ta'sirida milt-milt etib o'chib yonib hammaga ko'rina boshlaydi. Zondaj-nurlar atmosferada ko'rinmaydi va kishi tanasi uchun butunlay zararsiz. Bunday nurlarni men osmondan deyarli hamma qit'alarga, butun sayyoraga yo'naltiraman. Bunday nurlantirishdan maqsad — kassandra-embriionlarni yoppasiga aniqlashdir. Embriionlar osmondan turib «so'rov qilinmoqda». Kassandra-embriionlar bergan axborotlarning mohiyatini taxminan mana shunday ta'riflana bo'ladi: «Erk menda bo'lsa, men tug'ilmaslikni afzal ko'rgan bo'lur edim. Siz yuborgan so'roqlarga signallar jo'natyapman, siz bu signallarni o'qisangiz, kelajakda meni va binobarin mening qarindosh-urug'larimni achchiq taqdir, sho'rpehonalik kutayotganini bilib olasiz. Agar siz ana shu signallarning sir-asrorlarini aniqlasangiz, bilib qo'yingki, men, kassandra-embriion tug'ilmasdan, hech kimni ortiqcha g'am-tashvishga qo'ymasdan daf bo'lishni afzal ko'raman. Siz so'rasangiz — men javob beraman: men yashashni xohlamayman. Bordi-yu xohishimga qaramasdan meni yorug' dunyoga kelishga majbur qilsalar, men taqdiri azalni qabul qilaman, barcha zamonlarda hamma kishilar xuddi ana shunday yo'l tutishgan. Nima qilish kerak, sizlar, birinchi galda menga homilador bo'lgan ona, o'zlaringiz hal qilingizlar. Lekin dastlab gapimga quloq solishga va meni tushunishga intilinglar. Men — kassandra-embriionman! hozircha men bilan vidolashishga kech emas va men bunga tayyorman. Men kassandra-embriionman, men o'zim haqimda ko'p kunlar davomida xabar berib turaman, men kassandra-embriionman, sizlarga o'z signallarimni jo'natib turaman. Men, kassandra-embriionman, tug'ilishni xohlamayman, istamayman, istamayman... Men kassandra-embriionman!»

Hozir o'zidan tushunarliki, kassandra-embriion signalini bunday izohlash ayrim holda hech kimni hech narsaga majbur qilmaydi. Homilador ayolning manglayida miltillab turgan Kassandra tamg'asi tezda xiralashadi va nihoyat nom-nishonsiz yo'qoladi. Hamma narsa unutiladi ketiladi.

Biroq, fan bunga befarq qaray olmaydi. Fazoviy kompyuterdan olingan statistik ma'lumotlar kassandra-embriionlar sonining yil sayin ortib borayotganini ko'rsatadi.

Botiniy falokatning bunday ortib borishi — embriionlarning hayot oqimidan bosh tortishga, yo'q bo'lib ketishga, yashash uchun kurashdan bosh tortishga tayyor ekanligi — bular nimadan darak bermoqda? Bizning kundalik tajribamizdan chetda bo'lgan g'ayritabiiy holatdan xulosa chiqarishning ma'nosi bormikin? Agar bor bo'lsa, endigina paydo bo'layotgan organizmning qo'rqinchini real hayotga tadbiq qilsa bo'larmikin? Ona qornidagi homilaning taqdiri azalni seza boshlashiga birinchi sabab ana shu gunohkor hayot emasmikin? Ona — o'zicha bir dunyo. Atrofdagi voqelikning homilaga taqdirni hal qiluvchi ta'siri ona orqali amalga oshmayaptimikin?

Bu savollarning hammasi javob kutadi.

Lekin gapni davom ettirishdan oldin, xuddi shu vaziyatda nima uchun ayni Sizga, hazratim Rim katolik cherkovining boshlig'iga murojaat qilayotganimning boisini tushuntirib berishga harakat qilaman.

Sizga, payg'ambar qatori bir zotga, Sizning Iisus Xristosning noibi, muqaddas Petrning vorisi ekanligingiz va shu tufayli dunyoda katta obro'ga ega bo'lganingiz boisidagina murojaat qilayotganim yo'q, bu o'z yo'lga, yana shuning uchun ham murojaat etayapmanki, Sizning shaxsingiz Yer kurrasida yashaydigan juda ko'p sonli kishilarning axloqiy imon-e'tiqodlari va ma'naviy qadriyatlarini o'zida mujassamlashtirgandir. Va men Sizga murojaat qilar ekanman, o'zimning barcha zamondoshlarimga va kim biladi deysiz, ehtimol barcha avlodlarimizga murojaat qilgan bo'larman.

O'z-o'zidan tushunarliki, Siz mening murojaatimni o'rinsiz, andishasizlik deb hisoblashingiz mumkin va hokazo, lekin nima bo'lganda ham yuqorida qayd qilingan «embriion umidsizligi» muammosining muhokama qilinishi ilohiy mo'jizaning yuz ko'rsatishi — katoliklar uchun nozik hisoblanmish tug'ilish

sirlari mavzusiga borib taqaladi, albatta.

Men katolik emasman, lekin bu holat mening katolik diniga bo'lgan samimiy hurmatimga sira ham putur yetkazmaydi. Mening tasavvurimda osmon xilma-xil qushlarning parvoz qilishi uchun makon va maskan bo'lgani kabi o'zining boshqalardan ustun ekanligidan mag'rurlanib qotib qolmagan har qanday din ham turfa ovozlarning yangrashiga yo'l qo'yib berishi kerak. Shu ma'noda katolik osmonidan uchib o'tayotgan qush bo'lib qolsam, o'zimni baxtiyor hisoblagan bo'lur edim...

ha, men dilimda, katoliklarning axloqiy-etik aqidalarini doimo qo'llab-quvvatlayman, chunki bu aqidalarda hayot mantiqiga eng yaxshi javob beradigan va shuning uchun ham umumbashariy ahamiyatga ega bo'lgan, hamma qabul qilsa arziydigan qadriyatlar mavjud deb bilaman. Bizning dilimizga g'ulg'ula va qiynoqlar soladigan abort — bola oldirish muammosi haqida so'z borganda, ayniqsa, shunday. Ahvol shu darajaga borib yetdiki, bola oldirish yong'oq chaqishday gap bo'lib qoldi. Odamning dunyoga kelish-kelmasligi osongina hal qilinmoqda. Odamning tug'ilishi kerakmi — tug'ilmasligi kerakmi, inson yashashi kerakmi — yo'qmi? Bu masalani kim hal qiladi? Bularning hammasi tasodifiy sabablarga, o'tkinchi voqealarga, ko'pincha turmush hodisalariga bog'liq bo'lib qolayotir. Va ko'plar bunga xudoning nima aloqasi bor, deyishadi. Egamning bunga aloqasi yo'q. Xudo o'z marhamati bilan bizga hayotni in'om etdi. Bundan buyog'ini o'zimiz — urug'ni saqlab qolish yoki aksincha, homilani daf qilish huquqiga ega bo'lgan biz odamlar hal qilamiz deyishmoqda. Kishilarning ana shu to'xtovsiz bahslarida abortni muqarrar tarzda taqiqlash zarur deb biladigan katolik cherkovining mavqeini men eng to'g'ri, aytar edimki, hayotning boshlang'ich qurumiga, uning yaratilgandan e'tiboran qanday ekanligiga mos tushadi, degan bo'lurdim. Chunki har bir zig'irday pushtda, yangilangan har bir homilada abadiylik harakatining takrorlanmas shifri voqedir, paydo bo'lgan har bir mavjudot vaqtlar charxida o'z kodiga ega bo'lib, o'ziga o'xshash mavjudot qoldiradi va bularning hammasini Xudo dunyoni bunyod etayotganda azaldan ana shunday qilib yaratgan.

ha, katoliklar fikriga qo'shilib eslatib qo'yaylikki, bola oldirish Xudoning irodasini inkor etishdir. Necha martalab aytilganki, bola oldirish qasddan qotillik qilish bilan baravar zo'ravonlikdir, abort «qotillik qilma» degan diniy amr va Injilning «O'zlaringdan ko'payib, uvali-juvali bo'linglar» degan oq fotihasiga mutlaqo ziddir.

Bularning hammasi to'g'ri, albatta. Shu bilan birga boshqa nuqtai nazar ham mavjud. Qaerga bormang, homilador ayolning ishiga aralashmaslikka chaqiradigan, hatto go'yo shaxs va jamiyatning manfaatlari yo'lida hech qanday ishtiboh qilmasdan abort qilishni targ'ib etadigan ovozlar yangramayapti deysizmi? Endigina homila shaklini olgan inson bolasining qismati kelajakda dunyoda uni poylab turgan azob-uqubatlar — najotsiz qashshoqlik va kasalliklar, zo'ravonlik, illatlar va xo'rliklar iskanjasiga tushajak. Shuning uchun namoyishga chiqqan ayollar ko'tarib ketayotgan balandparvoz shiorlar (masalan, «homila menikimi — meniki!» kabi shiorlar soddagina qilib aytganda «hammangiz mendan nari turing!» degani) hech kimni xijolatga solmaydi, xuddi shuningdek, oy-kuni yaqinlashgan piyanista ayollarning «nima bo'пти, ichganman, yana ichaman, ertaga esa bu yaramasni, tekinxo'rni uloqtirib tashlayman va yuraman, yayrayman, va meni balo ham urmaydi» degan hayosiz gaplaridan ko'plar nafratlanmaydi ham. Xudoingiz menga kim bo'пти, gunoh deganingiz nima o'zi?! Menga tupurishar ekan, men ham hammasiga tupurdim!... qabilida bo'lajak insonni qandaydir axlat kabi bir zumda uloqtirib tashlashadi... Va bunda shunday vajlar keltirishadiki, mantiqiga qoyil qolasan kishi.

Hamma joyda bola tug'ishga qarshi ommaviy chiqishlar tobora ko'paymoqda, kishining g'ashiga tegadigan gaplar aytib, parlamentlarda deklaratsiyalarga zo'r berishmoqda, erkaklar bilan teng huquqlilik harakatlarida, maydonlarda va ko'chalarda, izdihomlarda baqirib-chaqirishmoqda... Ko'pgina mamlakatlarda odam zotini davom ettirish erki zaiflashib qolishi u yoqda tursin, balki tag-tomiri bilan sug'urib tashlangan. Bu hol hayotning boshi berk ko'chaga kirib qolganligidan nishona emasmi?

Va shu bilan bir vaqtda hamma joyda o'z holiga tashlab qo'yilgan homilador ayollarning ayanchli qismati barchaga ma'lum. Bu ayollarning qornidagi bolalar kimga kerak? Afrika sahrolarida ham, zamonaviy shaharlarning ko'chalarida ham juda ko'p kishilar ana shunday o'ylashadi. Zaruriyat bilan

imkoniyat o'rtasidagi tafovut tobora ortib bormoqda. Ayni vaqtda... inson bolasining yer yuzidan yo'qolib ketmasligi uchun qo'limizdan kelganining hammasini qilayotirmizmi degan shubha va qiynoq bilan yashayotirmiz.

Modomiki Yerda baxt topa olmas ekanmiz, avlodlar silsilasini davom ettirishga barham berishimiz kerakmi yoki tegishli ruxsat bo'lsa, boshqa sayyoralariga o'tib ketishga to'g'ri keladimi? Tokaygacha vijdonan o'zini qiynab zorlanish va o'z-o'ziga ojizona savol berish mumkin: bu savollarning hammasiga javob yo'q.

Bu masalalar haqida qancha gaplar bo'lgan, qancha jo'shqin munozaralar bo'lib o'tgan va bularning hammasidan axloqsizlikning hidi anqib turibdi, men bo'lsam xuddi Oydan tushganday bu haqda takroran gapirishga majburman. Men Siz orqali butun insoniyatga murojaat qilaman, chunki yangi, oldinlari butunlay noma'lum bo'lgan falokat yuz berdi: embrionlar najot so'rab bizga murojaat qilmoqda va endi bu haqda o'ylamaslik mumkin emas!

Ehtimol, bu falokatgina emas, balki odam bolasining bundan buyongi yo'lini oldindan aytib berish uchun Tangri taolo yuborgan imtihon hamdir. Biroq ana shu sinalmagan yo'ldan yurib qaerdan chiqamiz? Bizni kelajakda nimalar kutmoqda? Bizning ichimizda turib olib o'zimiz haqimizda so'ylab berayotgan kassandra-embriionlardan qochib qaerga boramiz?

Yetti uxlab tushimizga kirmagan jahannam labiga kelib qoldik. Dunyoda yangi bir muhlat boshlandi... Biz bu haqiqatdan ko'z yumib yashay olamizmi?

Xuddi ana shuning uchun hazratim, lozim deb topsangiz, mening kashfiyotim koinot qa'rida birinchi quyosh yonida birdan ikkinchi quyosh paydo bo'lgani kabi insoniyat uchun kutilmagan bir hodisa ekanligiga aniq baho berarsiz deb ushbu xat bilan Sizga murojaat qilayotirman.

Men butunlay sarosimaga tushib qolganman. Stantsiyaning optik asbob-uskunalari meni Yerga shu qadar yaqinlashtiradiki, yerdagi voqelikni idrok etishda masofa deyarli hech qanday rol o'ynamaydi, har qanday bo'lganda ham men jismonan kosmosdaman. Narsa-hodisalarning haqiqiy holatini insoniyat to'satdan anglab olishi lozim bo'lgan paytda men Yerimizda, osiy bandalar orasida bo'lishni xohlar edim. Lekin men bu yerda — fazoda bo'lishim kerak. Men orbitada, ilmiy stantsiyada bo'lishga majburman, chunki samoviy rohib Filofey o'z qilmishlarimga, ya'ni kassandra-embriionlarning flyuidlarini (psixik toklarini) aniqlash uchun zondaj-nurlar seanslarini uzluksiz va muntazam o'tkazib turishga to'la javob beraman. Kassandra tamg'asini aniqroq ko'rsatib beradigan ana shu nurlanish usulini men ishlab chiqqanman va bunga o'z vijdonim bilan javobgarman.

Lekin sayyoradoshlarimizning buni qanday qabul qilishlari meni tashvishga solmoqda. Kishilar hech qachon bunday mislsiz hodisaga duch kelishgan emas. Va odamlar o'zlari o'zlariga ich-ichidan qarshi chiqishdi.

Bo'lajak onalarning peshonalarida miltillab turgan zig'irtday ana shu nuqtachaning nima ekanligini odamlar tushunib qolishsa bormi, hamma sarosimaga tushib qoladi.

Majolsiz qolgan paytlarimda yig'lab va zorlanib Parvardigorga munojot qilamanki, oxirzamon embriionlarining sirini birinchi bo'lib tushunish, genetikaning burchak-burchaklarida biqinib yotgan va endigina yuz ko'rsatgan falokatning mash'um belgisi bo'lmish Kassandra tamg'asini aniqlash birinchi o'laroq menga nasib qildi. Mening ahvolim dahshatli devga ro'para kelgan Faustnikidan ham ayanchli. Parvardigordan menga rahm-shafqat qilishini, men ojiz bandasini afv etishini o'tinib so'rayman. Hech kim, hech qachon bunday ahvolga tushgan emas. Nega endi bu qismat mening hissamga tushishi kerak ekan? hazratim, Sizga murojaat etishga jur'at qilar ekanman, hech kim, hech narsa meni bunga majbur qilmayotir. Balkim mening bu haqda og'iz ochmasligim, o'zim kashf qilgan sirni go'rim-ga olib ketishim kerakmidi? Men agar shu yo'lni tutganimda bormi, bu sirni hech kim bilmagan, menga hech kim ta'na toshini otmagan va ayb qo'ymagan bo'lur edi, albatta.

Nega endi men bu shum xabarni odamlarga ma'lum qilayotirman? Men bu ishni oilani buzmoq uchun, avlodlarga hayotni davom qildirishda, binobarin foniy dunyoda yashashning ma'no-mazmuni bormi deb o'ylanib va cho'chib yurgan har kishida shubha uyg'otish uchun, aql-idroklarda bema'ni to'ntarish yasash, boshboshdoqlik va nifoq urug'ini sochish uchun qilmayapman-ku, axir! Buyog'i

qanday bo'larkin? Odam Ato va Momo havodan buyon hayotning metinday mustahkam turgan poydevorining darz ketganini endi qanday qilib asliga keltirib bo'larkin?

Men o'zimga-o'zim bu haqda ko'p marta savol berdim va o'zim ko'p marta javob qaytardim... Oxiri shu xulosaga keldimki, har qanday holatda ham, har qancha mulohazaga borganda ham yashirin embrionlar olamida qilgan kashfiyotim haqida og'iz ochmaslikka haqqim yo'q ekan, chunki takror aytaman, kassandra-embrionlar soni to'xtovsiz ortib bormoqda. Buning sababi — inson hayotining axloqsizligi va falokat yoqasiga kelib qolganligini dunyoviy ongning tobora ko'proq tushunib yetganligidadir. Kassandra tamg'asi — dunyoning oxir bo'lishi yaqinlasha-yotganini ona qornidayoq butun borlig'i bilan va umidsizlanish hissi ila kutayotgan oxirzamon homilasining kadr orti ovozidir. Bu esa homilada yashashga tabiiy intilish hissini so'ndiradi.

Endilikda shu kunlarda industriyalashib bo'lgan jamiyat sharoitida bunday holatni dunyodan yashirib bo'larmidi? Yo'q, albatta, bunday yashirish insoniyatga qarshi, o'z-o'zlarimizga qarshi jinoyat bo'lur edi.

Biz o'z-o'zimizni anglashimizning keskin o'zgarishi oldida turibmiz, chunki shu paytdan e'tiboran biz xohlaymizmi, yo'qmi, shu narsadan ko'z yuma olmaymizki, embrion bo'lajak shaxs sifatida qanday genetik makonda dunyoga kelishiga befarq qaray olmaydi, boshqacha aytganda, bizning kim ekanligimizga, biz kelajak hayotga umid ko'zi bilan qaraydigan nekbinlarmizmi, biz shaxslarmizmi — bu masalalarga e'tiborsiz qaray olmaydi. U tashvishlanib o'z taqdirining periskopidan ko'z uzmaydi, taqdir degani kelajak hayotning ko'zgu orti dengizida suzib yurgan ko'zgu orti suv osti kemasidir. Kassandra-embrionning ana shu periskopiga o'zimiz nigoh tashlasak-chi?! Bizga qaqshatqich zarba berayotgan taqdir qasirg'alariga o'zimiz sababchi emasmikanmiz?

O'ylashga ham yuragim dov bermaydi: kassandra-embrion bizning bu dunyodagi o'z burchlarimizdan yuz o'girganimiz oqibati emasmikin? Bizlar aslida pok ilohiy mavjudotlar qanday qilib shu ahvolga tushib qoldik? Odam bolasi homila bosqichidayoq oxir zamondan xabar bera boshlashi uchun odamlarning ishlari va tafakkurlarida qanday ko'ngilsiz o'zgarishlar, o'pirilishlar ro'y bermog'i kerak edi?

Yillar, asrlar o'ta genlarda kompyuter xotirasidagi kabi nimaiki to'plangan, jamg'arilgan bo'lsa, ana shu hodisada hammasi yuz ko'rsatadi. Bugun bizlarga embrion refleksiya — Kassandra tamg'asining ekrandagiday aksini topish imkoniyati berilgan. Ana shu tamg'ani bo'rttirib ko'rsatadigan zondaj-nurlarni taqdir taqozosi ila fazodan men jo'natib turibman. Ana shuning uchun men so'z so'rayman. Men, samoviy rohib Filofey shu yo'l bilan hamma gaplarimni aytib olmoqchiman. Bu mening burchim.

Ruxsat etasiz, hazratim, sizning qimmatli vaqtingizni olganim uchun kechirim so'rab, uzundan-uzoq tuyuladigan so'zimni davom ettirmoqchiman.

Kassandra tamg'asi nima ekanligini bila turib, bundan buyon qanday yo'l tutishimiz lozim? Buni tushunib yetish uchun, nihoyat shuni ochiq tan olish kerak: biron kishi tomonidan qilingan yovuzlik shu kishining jismonan yo'qolishi bilan, hayoti so'nishi bilan tugamaydi, balki genetik o'rmonda azaliy urug' shaklida saqlanib qolib, ehtimol bo'lmish iks soatni kutadi va belgilangan vaqtda portlaydigan minaga o'xshab o'zini namoyon qiladi.

Aytgancha, ko'chma ma'noda emas, balki chinakamiga belgilangan vaqtda portlaydigan mina haqida gapiraylik. Bu voqea Afg'onistonda, cheklangan sovet qo'shinlari kontingenti shu mamlakatga yuborilgan davrda bo'lib o'tgan. Bu voqealarning siyosiy zamiri yetarli darajada yaxshi ma'lum, men esa urushayotgan kelgindilar tomonidan yasalgan konkret «murda» qopqonlar qanday qo'yilganligi haqida gapirmoqchiman. Dushmanning murdasini qishlog'i yaqiniga, yo'l yoqasiga, ko'rinadigan joyga tashlab tagiga maxsus mina qo'yishgan. «Kontingentchilar»ning o'zlari esa bo'ladigan voqeani suratga tushirish uchun yashirinib turishgan. Kishilar murdani ko'mish uchun olib ketishga kelishlari bilan mina portlab odamlarni joyida o'ldirgan. O'ta sezgir plyonkada butun voqea o'z aksini topgan... Mana vafot etgan afg'onga xotini yaqinlashib keladi. Qo'shnilari uni ushlab qolishga harakat qilishadi, lekin ayol

Lituz.com

**To'liq qismini
Shu tugmani
bosish orqali
sotib oling!**